

Відгук

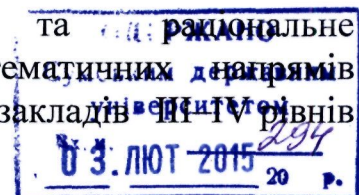
офіційного опонента на дисертаційну роботу Петровської Світлани Анатоліївни на тему «Урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища у спеціалізованій вченій раді Д 55.051.01 у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України

1. Актуальність теми дослідження.

Активізація ринкових відносин в Україні викликає зростання потреб у інвестиційних ресурсах, що має сприяти не тільки соціально-економічному зростанню, а й досягненню збалансованого еколого-економічного розвитку. Варто погодитися із авторкою стосовно того, що залучення інвестиційних ресурсів у становлення збалансованого розвитку можливе за рахунок зростання інвестиційної привабливості регіонів держави. У наукових працях вчених-економістів Балацького О. Ф., Буркинського Б. В., Веклич О. О., Гордієнко В. П., Данилишина Б. М., Мельника Л. Г., Муровека Н., Сабадаша В. В., Теліженка О. М., Харічкова С. К. та ін. переконливо доведена важливість оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, як основи для залучення інвестицій у їх довгостроковий економіко-екологічний розвиток. Це обумовлює необхідність активізації науково-практичних розробок із удосконалення «...економіко-математичного інструментарію для оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, який би враховував саме екологічну складову та сприяв виробленню, обґрунтуванню й реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних рішень...» (с. 6), що безумовно є базисом для дослідження інвестиційного потенціалу регіонів України.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Логіка дисертаційної роботи, використані літературні джерела й нормативні документи свідчать, що Петровська С. А. в повній мірі знайома практично з усіма значущими науковими роботами зі згаданої тематики й актуальними результатами досліджень у цій сфері.

Тематика дисертації відповідає основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень на 2009–2013 рр., затвердженим Постановою Президії Національної академії наук України від 25.02.2009 р. № 55, зокрема: п. 4.1.7 «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; п. 4.1.15 «Проблеми раціонального природокористування», та на 2014–2018 рр., затвердженим Постановою Президії Національної академії наук України від 20.12.2013 р. № 179, зокрема: п. 3.1.16 «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; п. 3.1.25 «Природозбереження та раціональне природокористування» і Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок вищих навчальних закладів ІІІ–IV рівнів

акредитації та наукових установ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на 2012–2015 рр., затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 07.06.2011 р. № 535.

Робота є частиною наукових досліджень, що виконувались кафедрою економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету, реалізованих у рамках науково-дослідних тем: «Фундаментальні основи забезпечення стійкого розвитку при переході до інформаційного суспільства» (№ держ. реєстр. 0108U000670); «Фундаментальні основи формування екологічно орієнтованих механізмів реалізації соціально-економічного потенціалу в умовах інформаційного суспільства» (№ держ. реєстр. 0111U002149).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові результати, висновки й рекомендації, викладені в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості та є аргументованими. Матеріал дисертаційної роботи представлено системно та у логічній послідовності, про що свідчить структура та широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики і обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих й нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Виходячи з того, що за мету роботи було визначено удосконалення «...науково-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону...» (с. 8), авторка досить логічно спочатку аналізує причини та наслідки низького рівня інвестиційного забезпечення захисту оточуючого навколишнього природного середовища, конкретизує дефініцію «інвестиційна привабливість регіону» (с. 13–23), проводить дослідження екологічної складової інвестиційної привабливості та доводить необхідність її врахування при прийнятті інвестиційних рішень (с. 24–47). Заслужують на особливу увагу запропоновані авторкою математичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості регіону із врахуванням екологічної складової (с. 100–116). Вагома частина дисертації (с. 118–178) присвячена оцінюванню інвестиційної привабливості окремих регіонів України, що здійснене із використанням реальних статистичних даних. Апробація запропонованого підходу до оцінювання інвестиційної привабливості із врахуванням екологічної складової, стала підґрунтям для розробки низки заходів із залучення інвестиційних ресурсів у регіони, які досліджувались в рамках дисертаційної роботи.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації, забезпечується використанням й обробкою значного обсягу матеріалів Державної служби статистики України, Міністерства екології та природних ресурсів України, матеріалів міжнародних рейтингових агентств, обласних управлінь статистики, обласних управлінь охорони навколишнього природного середовища і підтверджено практичним впровадженням наукових результатів.

Представлені у дисертації науково-методичні результати відрізняються

глибиною аналізу і науковою новизною, адекватністю формулювання пропозицій щодо практичного використання.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

За темою дисертації авторкою опубліковано більше 20 наукових праць (12 із них належать особисто авторці), у тому числі 10 статей у наукових фахових виданнях (3 з них реферуються у міжнародних наукометричних базах, у т.ч. одна – у базі даних SciVerse Scopus). Загальний обсяг публікацій з теми дисертації становить 7,64 друк. арк., з них особисто авторці належить 6,31 друк. арк.

Список основних праць наведено в авторефераті й дисертації.

Автореферат оформлений згідно з діючими вимогами ДАК МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз основних наукових гіпотез, логіки дослідження об'єктивних процесів у галузі інвестування природоохоронних заходів на регіональному рівні та проблем інвестиційного забезпечення екологічно сталого регіонального розвитку дають підстави стверджувати, що представлена робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економічну науку взагалі та економіку природокористування і охорони навколишнього середовища, зокрема.

Результати наукового дослідження, які ми оцінюємо як вагомий внесок у розвиток теорії економіки природокористування й інвестиційного розвитку території, можна звести до наступного.

Авторкою *вперше* запропоновано науково-методичний підхід до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону, в основі якого покладено інтегральний показник інвестиційної привабливості. При побудові зазначеного показника авторкою застосовано багатовимірний статистичний аналіз, що дозволяє з високою точністю та достовірністю «...врахувати основні фактори впливу на інвестиційну привабливість регіону, визначити рівень та динаміку розвитку за обраними групами факторів, розрахувати інтегральний показник інвестиційної привабливості кожного регіону, провести ранжування регіонів на основі проведених розрахунків, проаналізувати динаміку інвестиційних потоків та запропонувати дієві заходи з підвищення інвестиційної привабливості регіону» (с. 100–116). Основні положення побудови та використання інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону підтверджуються публікаціями №№ 2, 3 (с. 16 автореферату).

У доповнення до методики побудови та використання інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону авторкою *удосконалено* систему економічних показників, доповнених комплексом еколого-економічних показників, що характеризують основні сторони екологічної та економічної складової інвестиційної привабливості регіону. Запропоновані авторкою

показники є базисом для визначення показника інвестиційної привабливості (с. 49–67). Систему економічних та екологічних показників авторкою досліджено у публікаціях №№ 5, 6 (с. 16 автореферату).

Авторка суттєво *розвиває* теоретичні положення процедур регулювання залучення інвестицій у регіони країни. Запропонований авторкою комплекс організаційно-економічних інструментів екологічного спрямування, включено до складу організаційно-економічного механізму залучення інвестицій у регіон, наявність якого суттєво підвищує ефективність регіональної інвестиційної політики та забезпечує збалансований розвиток за трьома взаємозалежними компонентами регіональних утворень: економічного, соціального та екологічного (с. 175–177). Результати підтверджуються публікаціями №№ 4, 6, 10 (с. 16–17 автореферату).

У логічній взаємозалежності із науково-методичним підходом «...до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону...» та системою «...економічних показників, що використовується для розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону...» авторкою *розширено* концепцію комплексного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, що в контексті оцінювання інвестиційного потенціалу регіону дозволяє ідентифікувати та виявити «...характер і ступінь впливу комплексу еколого-економічних факторів на обґрунтування й реалізацію суб'єктами господарювання екологічно орієнтованих інвестиційних рішень...» (с. 49–100). Авторкою обґрунтовано концепцію комплексного оцінювання інвестиційної привабливості регіону у публікаціях №№ 1, 4, 8, 9 (с. 15–17 автореферату).

Критичний аналіз досліджень у сфері ідентифікації сутності дефініції «інвестиційна привабливість регіону», здійснений авторкою, дав змогу розширити розуміння даної дефініції у контексті збалансованого еколого-економічного розвитку регіонів (с. 13–24). Здійснений комплексний аналіз змістовної та структурно-логічної сутності дефініції «інвестиційна привабливість регіону» у трьох взаємопов'язаних площинах: економічній, екологічній та соціальній (виконаний у публікаціях №№ 5, 6, 7 (с. 16 автореферату)).

Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена відповідною публікацією у фахових наукових виданнях, а також адресною практичною реалізацією й апробацією. Результати роботи авторка оприлюднювала на наукових, науково-практичних конференціях, семінарах міжнародного і національного рівнів, зокрема: «Актуальні проблеми економічного розвитку» (м. Белгород, РФ, 2010 р.), «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Хмельницький, 2010 р.), «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 2012 рр.), «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м. Луганськ, 2011 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2011 р.), «Економічні проблеми сталого розвитку» (м. Суми, 2012 р.), «Молодь та наука: реальність і майбутнє» (м. Кемерово, РФ, 2012 р.), «Глобальні проблеми модернізації національної економіки»

(м. Тамбов, РФ, 2013 р.), «Культура та екологія – основи сталого розвитку Росії з інтеграцією досвіду європейських країн» (м. Єкатеринбург, РФ, 2013 р.), «Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем: теорія та практика» (м. Курськ, РФ, 2013 р.).

При проведенні досліджень авторка широко використовує методи логічного узагальнення і наукової абстракції; економічного та статистичного аналізу, математичного моделювання й прогнозування. Все це обумовило несуперечливість висновків та їх логічний взаємозв'язок.

5. Практичне значення результатів дисертації.

Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть застосовуватися як у подальших дослідженнях, так і у практичній діяльності. Вони призначені для використання в практиці оцінювання інвестиційної привабливості регіонів із врахуванням екологічної складової, як основи формування довгострокового збалансованого еколого-економічного розвитку регіонів.

Розроблені авторкою науково-методичні підходи та рекомендації використано у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 02-01/741 від 15.05.2014 р.) та ТОВ «Авіс-Україна» (довідка № 262 від 20.05.2014 р.). Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Економіка інвестиційної діяльності», «Економіка довкілля», «Організаційно-економічний механізм екологізації виробництва», «Регіональний розвиток соціально-економічних систем» (акт від 18.04.2014 р.).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних у роботі результатів, слід вказати на деякі неточності, недоліки й зауваження, що мають місце в дисертації.

6.1. Основна гіпотеза дослідження, її доведення та отримання наукових результатів передбачають використання концепції сталого розвитку, базові положення якої розкривають глибинні мотиви регіонального соціуму до обов'язкової присутності екологічної складової в інвестиційних процесах економіки регіону і обумовлюють потребу врахування екологічної складової при визначенні інвестиційної привабливості регіонів. Натомість, ні у висновках до розділу чи роботи в цілому, ні у отриманих наукових результатах відсутні посилання на досліджені вітчизняною та зарубіжною наукою методологічні концепти сталого розвитку.

6.2. При визначенні системи економічних показників, що використовується для розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, з методологічної точки зору, слід провести розмежування та обґрунтування критеріїв і показників, які покладені в основу доказової бази дослідження (с. 60). До прикладу, коли автор аналізує один із факторів – природно-ресурсний потенціал регіону, то необхідно обґрунтувати – які і чому використано критерії його дослідження – рівень, якість, витрати, рента тощо для аналізу. Це ж саме стосується і Таблиці 2.5, де рівень забруднення території аналізується через рівень радіаційного забруднення

(очевидно фактор оцінювання екологічної складової регіону – забруднення території, рівень – критерій (ознака), а конкретний вимірник – показник) (с. 61). Рис. 2.1. «Основні структурні елементи інвестиційної привабливості регіону» (с. 67) при аналізі складових інвестиційної привабливості також не відокремлює показників та індикаторів їх стану.

6.3. Дискусійним слід визнати запропоновану систему показників для оцінювання інвестиційного потенціалу регіону (с. 53-54). Не розкривається, на якому теоретичному підґрунті вони побудовані: чому обрані саме ці, а не інші складові та показники інвестиційного потенціалу регіону, що спонукає до інших питань: чому оцінка виробничого потенціалу не містить основного показника – вартості основних фондів регіону, а при цьому представлено два показники збуту та торгівлі, хоча за логікою, їх доцільніше було віднести до інфраструктури збутової чи торговельної?

6.4. З огляду на тенденції розвитку місцевого самоврядування та зростання бюджетного потенціалу місцевого економічного розвитку доцільно до інститутів, зацікавлених у використанні результатів оцінювання інвестиційної привабливості регіону (таблиця 2.6, с. 115) додати «територіальні громади міст та поселень, регіону».

6.5. Параграф 3.1 визначено як «Розроблення економічного інструментарію та програмного забезпечення для оцінювання інвестиційної привабливості регіону», натомість, власних розробок із тексту цієї частини дисертації виокремити не вдалося. Очевидно, предметом мали б стати способи апробації канадської програми оцінювання до розв'язання досліджуваних дисертантом завдань, зокрема опис та розробка певного алгоритму з відповідними адаптивними блоками.

6.6. Авторкою проведено оцінювання інвестиційної привабливості зазначених областей з урахуванням екологічної складової за 2007–2011 роки, що виглядає дещо застарілою інформацією, але по тексту приведено вже обраховані дані міжнародних організацій по індексу конкурентоспроможності країн і регіонів за 2013 р. (п. 1.1). Тим не менше, цікава думка здобувача, чи підтвердились приведені Вами розрахунки, динаміка протягом 2012–2014 рр. і яка можлива їх тенденція розвитку на найближчі п'ять років?

6.7. Недостатньо обґрунтованим є вибір регіонів для аналізу інвестиційної привабливості з урахуванням екологічної складової, оскільки приведені ознаки властиві для усіх регіонів країни. Продуктивнішою для дослідження могла б стати карта регіонів-сусідів Сумської області, які в результаті реалізації інвестиційних проектів на основі міжрегіональної співпраці та еколого-соціо-економічної взаємодії можуть створювати синергетичний ефект.

Очевидно, що деяким із вищезазначених аспектів авторкою має бути приділена додаткова увага у майбутніх дослідженнях зі згаданої тематики.

Вказані дискусійні положення й недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Петровської С. А.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам ДАК МОН України.

Дисертація Петровської Світлани Анатоліївни на тему «Урахування

екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону» є завершеною у межах поставлених завдань науковою працею, у якій особисто авторкою одержані нові науково обґрунтовані результати, котрі в сукупності вирішують важливе наукове завдання з удосконалення науково-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону.

Тематика дисертаційної роботи є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного та місцевого значення. Тема та зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету МОН України.

Робота відповідає вимогам пп.9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р., а її авторка, Петровська Світлана Анатоліївна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
Державного вищого навчального закладу
«Запорізький національний
технічний університет»**

П.В. Гудзь

**Підпис П. В. Гудзя
засвідчую
Вчений секретар ЗНТУ
д.т.н., проф.**

Наумик В.В.